

UN PAÍS *FET BELL*. TRANSGRESSIÓ I RESIGNIFICACIÓ DE LA SEXUALITAT A *EL BELL PAÍS ON ELS HOMES DESITGEN* *ELS HOMES*, DE BIEL MESQUIDA

SEBASTIÀ PORTELL
Universitat de Barcelona
sportell@escriptors.cat

RESUM

El llibre de poesia *El bell país on els homes desitgen els homes*, de Biel Mesquida, ha estat considerat sovint un text transgressor per diversos crítics i estudiosos. Dificilment, però, aquesta formulació de la transgressió ha estat definida de manera clara: *què* transgredeixen els poemes i *com* se suposa que ho fan?

L'objectiu d'aquesta investigació és confrontar la noció de "transgressió" en la seva arrel etimològica amb els poemes que conformen el volum de Mesquida, i fer-ho més concretament analitzant la transgressió d'alguns codis sexuals i de gènere.

Així doncs, aquest estudi reposa sobre el caràcter transitiu i contextual del fenomen de la transgressió i ho fa a partir de l'anàlisi de la resignificació de la sexualitat a través de la paraula. Amb el contingut i també amb alguns aspectes formals presents en els poemes d'*El bell país...*, Mesquida contradiu, estafa, amplia i subverteix nombrosos codis socials relacionats amb la sexualitat i estableix un diàleg universal amb l'escriptura del cos i del desig.

PARAULES CLAU: transgressió, sexualitat, gènere, desig, homosexualitat, masculinitats.

A COUNTRY MADE BEATIFUL. TRANGRESSIONS AND RESIGNIFICATION OF SEXUALITY IN *EL BELL PAÍS ON ELS HOMES ESTIMEN ELS HOMES*, BY BIEL MESQUIDA

ABSTRACT

The poetry book *El bell país on els homes desitgen els homes*, by Biel Mesquida, has been often considered a transgressive text by various critics and scholars. However, this formulation of the transgression has hardly ever been clearly defined: what exactly do these poems transgress and *how* do they do it?

The aim of this research is to confront the notion of "transgression" in its etymological root with the poems featured in the volume of Mesquida, and to do it more specifically by analysing the transgression of sexual and gender codes.

Therefore, this study is based on the transitive and contextual nature of the operation of transgression and, more concretely, it places its roots in the analysis of the resignification of sexuality through the word. Through the content and also through some formal aspects featured in the poems of *El bell país...*, Mesquida contradicts, transforms, enlarges and subverts many of the social codes related to sexuality and establishes a universal dialogue with the literature of the body and desire.

KEYWORDS: Transgression, Sexuality, Gender, Desire, Homosexuality, Masculinities.

INTRODUCCIÓ

El llibre de poemes *El bell país on els homes desitgen els homes*, de Biel Mesquida, és segurament un dels textos més explícits de la poesia catalana pel que fa al tractament del desig homosexual masculí. Aparegut l'any 1974 en una edició clandestina, sense signar ni numerar, el volum no va ser publicat per un segell editorial fins passats onze anys: era l'any 1985 i la col·lecció Els Llibres de Glauco, de Laertes, n'acollia la primera versió oficial, amb el nom de l'autor.

Aquesta primera publicació accidentada, sobretot si tenim en compte els usos i costums editorials del moment en l'àmbit de la poesia, és el primer signe que no es tractava gens ni mica d'un text complaent amb el règim franquista. L'absència de signatura contrastava amb la situació i la datació de bona part dels poemes, com una mena de pugna entre la voluntat de remarcar-ne el moment i el lloc de creació i la necessitat de mantenir l'anonimat de l'autor davant la censura. Simona Škrabec hi fa referència directa en una ressenya, apareguda l'any 2013 al *Diari Ara* arran de la reedició del text a la col·lecció de butxaca d'Edicions 62: "Llavors encara hi havia la censura i qui no tenia accés a la impremta tot just podia substituir la manovella del ciclostil per una fotocopiadora" (Škrabec 2013: 46). Una manca d'"accés a la impremta" que no era deguda, de cap manera, a motivacions innocents.

És potser per qüestions com aquestes que el llibre de Mesquida, juntament amb altres dels seus títols primerencs, com *L'adolescent de sal* (1975, Premi Prudenci Bertrana de novel·la 1973) o *Putxa Marès (ahí)* (1978), sovint ha estat tractat com un text trencador, irreverent i transgressor.

Així, els poetes i crítics literaris Vicenç Altaió i Josep Maria Sala-Valldaura, al seu assaig *Les darreres tendències de la poesia catalana (1968-1979)* (1980), inscriuen l'obra mesquidiana, gairebé encara per construir aleshores, dins la tendència de la "profanació amatòria amb la literatura" (Altaió i Sala-Valldaura 1980: 67), mentre que David Castillo s'ha referit a *El bell país...* com "un dels títols mítics de la primera part de la seva obra literària" (Castillo 2014: 53). Al seu torn, l'escriptor i crític literari Sebastià Perelló, n'ha remarcat el "paper fundacional de ser el primer text on fan acte de presència, sense ombres ni biaixos els homes que desitgen els homes" i parla del període en què el text va veure la llum per primera vegada mitjançant la no poc connotada expressió "aquell armari dels setanta" (Perelló: 2012). Una passa encara més enllà se situen les paraules que Àlex Broch dedica a Mesquida al volum *Literatura catalana dels anys setanta*, en què directament el presenta com "una de les persones més incòmodes de la literatura catalana" (Broch 1980: 131).

Profanadora, mítica, fundacional, directament incòmoda... L'impacte de l'escriptura del Mesquida dels anys setanta pogué ser de tot llevat de convencional i ens condueix d'una manera o una altra a un concepte recurrent: el de la transgressió. Però, què és la transgressió sinó una operació radicalment transitiva? Podem parlar de transgressions que ho són en si mateixes, o ens cal

detectar quin és l'objecte, quin el subjecte, quin l'enunciat, la pràctica o el concepte que perpetra o que rebutja cada acte transgressor? És *El bell país on els homes desitgen els homes* un text transgressor *per se*?

UNA TRANSGRESSIÓ TRANSITIVA

La primera qüestió a què ens hauríem d'encarar per respondre a l'objectiu principal d'aquesta investigació és l'acotació o delimitació que tindrà el terme "transgressió" en aquest text, i per a fer-ho acudirem a les fonts més bàsiques de la convenció social del llenguatge: els diccionaris.

Així doncs, si prenem un dels diccionaris clàssics per excel·lència com és el *Dictionnaire Gaffiot* (1934) amb el parell de llengües llatí-francès, i hi consultam el verb *transgredior*, hi trobarem dues definicions: "passer de l'autre côté, traverser", per una banda, de naturalesa intransitiva, i "traverser, franchir", per l'altra, com a verb transitiu. Una definició semblant ens dona del substantiu *transgressio*, -onis: "action de passer de l'autre côté, de traverser". D'aquestes primeres definicions de *transgredior* i *transgressio* en podem extreure un sentit comú d'acció, en primer lloc, i més concretament de moviment: el que implica el desplaçament d'un costat a un altre.

Les mateixes accepcions també ens remetran a les dues arrels d'aquestes paraules, que són *trans* i *gressus*. La primera, que és una preposició, significa "més enllà", mentre que *gressus*, a banda de ser el participi del verb *gradior*, significa "marxa", "pas". Al seu torn, *gradior* apareix definit com "caminar, avançar". En certa manera, una bona traducció literal d'aquests termes en català contemporani serien "traspàs" o "traspassar". També podríem situar les definicions d'altres mots germans, com *digressio* -onis –"action de l'eloigner, départ" i "action de s'écarter du droit chemin"– o *regressio* -onis –"retour"–, en el pla més material o físic de l'expressió.

Aquest mateix diccionari, però, ofereix dues accepcions més per a *transgressio*: una segona accepció la defineix com a "hyperbate", mentre que la tercera apunta el mot "infracion". I és justament en aquestes dues accepcions que radica la vinculació entre transgressió i llenguatge, per una banda, i entre transgressió i normativitat, per l'altra, que ens interessa per a aquest estudi. En certa manera, que la segona accepció de *transgressio* impliqui directament una figura retòrica, i més concretament aquella que consisteix en alterar l'ordre habitual dels mots en una frase segons les normes sintàctiques més bàsiques de la llengua, és una mostra de fins a quin punt l'acció de transgredir estaria associada al llenguatge ja en el seu ús en llatí.

Resulten força interessants, a més, alguns dels detalls que aporta l'*Encyclopédie* (1751) de Diderot a l'entrada del mot "hyperbate": segons aquesta, es tracta d'una paraula grega, derivada de ὑπερβαίνειν (llatí "transgredi"). Així mateix, afegeix que "Quintilien a [...] eu raison de traduire ce mot dans sa langue par *verbi transgressio*" i que consisteix en el "déplacement des mots qui composent

un discours, dans le transport de ces mots du lieu où ils devraient être en un autre lieu". En certa manera, doncs, aquesta definició convocaria també la idea de desplaçament que trobàvem a la primera definició de *transgressio* i a les de *transgredior*, però en aquest cas implicaria les paraules i els sentits i no pas un element físic o estrictament palpable i material.

Així mateix, i deixant aquesta segona accepció de banda, la "infracció" proposada en la tercera accepció de *transgressio* és un indicador més del caràcter transitiu del concepte: una infracció no pot existir en si mateixa sinó que li cal un codi, una norma, una regulació en relació a la qual actuar.

També hi ha altres textos de referència que es fan ressò d'aquestes connotacions figurades en la mateixa definició del mot "transgressió". L'edició actualitzada del *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* (2007) explica la transgressió com l'"acció de transgredir; l'efecte", i proposa també una accepció encara més física i material que la que trobàvem al *Gaffiot*: "Avenç de la línia de costa terra endins". Pel que fa al significat de "transgredir", verb a què ens remet directament la definició anterior, se'n diu el següent: "Violar (una llei, un precepte, una ordre)".

Més enllà de l'accepció de caire geogràfic, que potser no resulta tan productiva per la tasca que ens ocupa, cal remarcar que la definició oferta pel DIEC coincideix amb la del *Gaffiot* sobretot en el sentit que el desplaçament o *traspàs* no suggereix només un moviment físic, sinó que implica una violació, un *traspàs* simbòlic i figurat: el d'una llei, un precepte o una ordre. Una infracció.

Així mateix, cal parar esment també al fet que, en el seu ús actual en català, "transgredir", a diferència de *transgredior*, proposa únicament un ús transitiu. Així doncs, més enllà del sentit de l'accepció, que suggereix indefectiblement la necessitat d'una norma, d'un codi preestablert que transgredir o violar, en el pla sintàctic el verb *exigeix* un complement directe. Podem afirmar, doncs, que la transgressió és un acte radicalment transitiu, que beu d'una contraposició de certs valors socials i que, per tant, no té un sentit independent per si mateixa.

Així doncs, sembla que la transitivitat de la transgressió podria abraçar un àmbit molt ampli i en sentits molt diversos. És per això que caldria acotar-la i acabar-la convertint en una eina útil per a aquest estudi.

L'assaig d'Àlex Broch (1980), pot aportar llum al tema. En aquest volum, el crític proposa tres línies de creació en la literatura d'aquest període –la tradicional, la transformadora i la transgressora– i situa la narrativa de Mesquida, compresa fins llavors per *L'adolescent de sal* (1975), *Putà Marès (Ahí)* (1977) i *Self-service* (1977, escrita conjuntament amb Quim Monzó), en el grup de tendència transgressora. I, sigui dit entre parèntesis, recordem que en el moment de publicació del text de Broch l'edició de l'any 1974 *El bell país...* era, i és encara avui, "raríssima" (Llovet 2012: 71).

En el seu assaig Broch associa, en certa manera, la idea de transgressió literària a la violació de lleis i codis de caràcter eminentment social i construït que proposen les definicions del DIEC i la tercera accepció de *transgressio* del *Gaffiot*:

Tota posició que es configura entorn dels límits o els ultrapassa comporta una crítica contra la societat establerta, la societat-marc on viu l'home-escriptor. El refús de la cultura que ha produït la literatura i el llenguatge d'aquesta societat. L'enfrontament amb els valors institucionalitzats o estereotipats reproductors-repetidors d'hàbits culturals adquirits però mancats d'un valor de productivitat que superi els límits de la institució cultural que representen. (Broch 1980: 101)

A més de coincidir amb la idea de transgressió transitiva, en tant que s'enfronta a alguna cosa que li és externa per necessitat, també resulta curiós que la reflexió de Broch pren com a eina útil per a definir la transgressió, altra vegada, la metàfora relativa al fet físic: el que al diccionari *Gaffiot* era exposat com un traspàs, de manera gairebé literal, en Broch es converteix en una presència situada al bell mig d'un límit, d'una frontera, o fins i tot més enllà d'aquest. I, més concretament, aquesta frontera no és literal, com passa amb les accepcions relatives a la geografia a què ja ens hem referit, sinó que implica, en major o menor mesura, el rebuig d'una norma social, d'una convenció: per ventura les lleis, els preceptes i els ordres a què ens remet el DIEC.

Així mateix, i abans de delimitar l'abast de la noció de transgressió que farem servir, cal parar esment al fet que el text de Mesquida només conté una referència directa al terme, cosa que complica la possibilitat de partir del mateix text per a establir aquests límits semàntics. És al poema "Espelmes damunt la finestra", en què se suggereix un acte sexual amb la llum d'unes espelmes com a teló de fons: "Els cossos, ara, el carrer, transgressors, atiaven el temporal" (37).¹

Sí que hi ha, en tot cas, alguns punts que poden contribuir a decantar-nos per una definició o una altra de l'anàlisi del caràcter transgressor a què hauríem d'exposar el text. No és gens gratuït que siguin precisament cossos, cossos humans i per tant elements materials, allò que rep el tractament de transgressor, com tampoc ho és que aquests cossos generin un moviment, un canvi –atmosfèric, sí, però alhora material– que implica un traspàs de l'estat d'un altre cos, aliè, en l'entorn: l'aigua en estat gasós, nebulosa, en la plena grisor, trenca en pluja i es converteix en temporal. Els cossos transgressors que apareixen en el poema han provocat un canvi en l'àmbit en què se situen i aquest canvi ha implicat un moviment, un desplaçament, una transformació material en l'entorn.

En definitiva, i amb la voluntat de sintetitzar els punts que coincideixen en les definicions i formulacions exposades, podem afirmar que la noció de transgressió que conformarà el bessó d'aquest treball raurà sobretot en el caràcter transitiu de l'expressió: la manera amb què una operació esdevé transgressora en el moment que s'enfronta a una altra realitat existent i externa.

I, més concretament, ens centrarem en el pla més físic i material del terme, en el moviment conceptual que implica l'escriptura de cossos i de pràctiques no normatius. Com escriure el cos i el seu ús, la seva acció i la seva interacció pot

¹ D'ara endavant, tota citació que no vagi acompanyada de la seva autoria fa referència a Mesquida (2012).

suposar també una transgressió en un context de repressió o prohibició i fer-ho, a més, a través del *traspàs* figurat de valors a través de la corporeïtat.

UN PAÍS FET BELL: RESIGNIFICACIÓ DE LA SEXUALITAT

Abans d'analitzar la resignificació de la sexualitat a *El bell país...* caldria elaborar una visió panoràmica del marc conceptual i metodològic, relatiu a la sexualitat i al gènere, a què confrontarem el text.

En primer lloc, podem fer referència a un context del que Judith Butler anomena "compulsory heterosexuality" (Butler 1999: xxix), segons els pressupòsits de la qual és dona per fet que tot individu és, d'entrada i de manera *natural*, heterosexual. En aquest sentit, resulta força interessant la definició que Lauren Berlant i Michael Warner proposen entorn del terme d'heteronormativitat:

Heteronormativity is more than ideology, or prejudice, or phobia against gays and lesbians; it is produced in almost every aspect of the forms and arrangements of social life: nationality, the state, and the law; commerce; medicine; and education; as well as in the conventions and affects of narrativity, romance, and other protected spaces of culture.² (Berlant i Warner 1998: 554-555)

És a dir, l'heteronormativitat, o l'heterosexualitat obligatòria de què parla Butler (1999), no ha de ser entesa com una variable unidimensional ni aïllada, sinó més aviat com a part d'un tot identitari idealitzat, en què convergeixen altres aspectes com la nacionalitat, la llei o altres discursos construïts de manera col·lectiva.

El caràcter construït d'aquesta obligació, però, suposa algunes incoherències o problemes d'arrel. Com apunta José Antonio Ramos Arteaga, l'aprenentatge de la masculinitat tradicional parteix d'una "paradoja pedagògica": se sustenta, per una banda, per l'"emulació y contacto con los hombres o jóvenes en clara camaradería o apoyo mutuo" i, per l'altra, en el precepte que "la relación amorosa entre varones no es tolerable". D'aquí en parteix la premissa que "la mujer y la afectividad homosexual pertenecen al espacio de lo no masculino" (Ramos Arteaga 2016: 163).

Són nombrosos els estudiosos que també assenyalen feminització o exclusió dels homes homosexuals de l'àmbit masculí normatiu en el període en què *El bell país...* fou escrit. Óscar Guasch, per exemple, identifica aquesta feminització dels homes homosexuals amb el període *pregay* que acotava (Guasch 2013: 20), i fa referència a la "construcción de la homosexualidad masculina mediante estereotipos de género", que solia desembocar en la "reproducción de los valores homofóbicos dominantes" (Guasch 2013: 14).

² "L'heteronormativitat és més que una ideologia, o un prejudici, o una fòbia contra els gais i les lesbianes; és produïda en gairebé tots els aspectes de les formes i els procediments de la vida social: en la nacionalitat, l'estat i la llei; en el comerç; en la medicina i l'educació; així com en les convencions i en els afectes de la narrativitat, en el romanç i altres espais protegits de la cultura" (Berlant i Warner 1998: 554-555).

Albert Ferrarons, al seu torn, remarca fins a quin puntt “ser espanyol volia dir ser mascle [...], exhibint constantment els senyals culturals de virilitat i heterosexualitat, i qualsevol alternativa no mereixia la consideració d’espanyolitat” (Ferrarons 2008: 74). Una operació coherent amb la transversalitat identitària de l’heterosexualitat obligatòria i amb la vinculació de l’homosexualitat masculina amb la feminitat.

Un altre aspecte a tenir en compte quant a codis que *El bell país...* podria vulnerar, a més de l’heterosexualitat obligatòria i la feminització d’homes homosexuals, és el de la concepció teleològica de la sexualitat. És a dir, la sexualitat entesa com a activitat productiva o reproductiva més que no pas com un procés en gerundi, en què el fi és el procés mateix. En aquest sentit, a *Histoire de la sexualité*, Foucault afirma que “la famille conjugale la confisque [*scil.* la sexualité]. Et l’absorbe tout entière dans le sérieux de la fonction de reproduire” (Foucault 1976: 9-10). I, com a materialització simbòlica però també espacial i concreta d’aquesta confiscació, el pensador francès remarca “dans l’espace social, comme au cœur de chaque maison, un seul lieu de sexualité reconnue, mais utilitaire en fécond: la chambre des parents” (Foucault 1976: 10). Un espai a què també fa referència Alberto Mira (2004), en relació al context del franquisme:

El lugar del sexo era, todo lo más, el lecho matrimonial (sin dar rienda suelta a la concupiscencia, siempre peligrosa), su objetivo principal la procreación. Las restantes posibilidades de expresión tenían que sublimarse y canalizarse en las direcciones prescritas. (Mira 2004: 291)

Així mateix, i més enllà del pla més teleològic de la sexualitat i dels espais en què s’emmarca socialment, podem fer referència a la impenetrabilitat dels cossos dels homes enfront de la penetrabilitat dels cossos de dona. Segons afirma Marta Segarra, doncs:

[...] imaginàriament (i algunes persones dirien que també des del punt de vista biològic), el cos de la dona sol ser vist com a obert, foradat, capaç d’acollir l’altre, mentre que el cos de l’home és percebut com a hermètic i impenetrable. Evidentment, i sense negar les diferències anatòmiques entre el que es considera un cos de dona (els postfoucaultians en dirien “biodona”) i un cos d’home o de “biohome”, aquestes dues representacions polaritzades, d’un cos sempre obert i l’altre hermèticament tancat, són discursives i culturals, i no corresponen a una oposició *natural* entre els dos sexes –suposant que només n’hi hagi dos, la qual cosa també s’ha posat en dubte. (Segarra 2014a: 9)

Aquesta concepció és desenvolupada per la teòrica barcelonina al volum *Teoría de los cuerpos agujereados*, en què, dins de la penetrabilitat dels cossos d’homes que tenen sexe amb homes, diferencia entre dues identitats o dues opcions força esteses dins el col·lectiu:

No hay que olvidar, además, que las prácticas y los sujetos homosexuales (quienes frecuentemente internalizan esta distribución) se dividen en “pasivos” y “activos”, en un intento de normalizarlos o, por lo menos, de convertirlos en inteligibles dentro de un marco heterosexual. Los homosexuales “pasivos”, por lo tanto, se consideran la parte *femenina* de

la pareja –institución que, con todas sus declinaciones, se ha reforzado hoy día como un marco de referencia inconmovible–, mientras que los “activos” son vistos como la parte *masculina*, aunque se trate de una masculinidad problemática. (Segarra 2014b: 93)

Per tant, en certa manera, Segarra connecta la penetrabilitat del cos masculí amb la feminització a què aquest estava sotmès ja en els anys del franquisme, segons afirmava Óscar Guasch.

Heterosexualitat normativa, feminització dels homes homosexuals, prevalença de la concepció teleològica de la sexualitat, reducció del seu espai al marc del llit conjugal, la lectura del cos masculí com a impenetrable i la dicotomia establerta entre actius i passius entre els homes homosexuals... Són nombroses les construccions socials que podrien afectar *els homes que desitgen els homes* i, per això, seria interessant confrontar-les al text de Mesquida.

En primer lloc, podem afirmar sense cap mena de dubte que *El bell país...* combat, de manera frontal, l'assumpció de l'heterosexualitat obligatòria, i que ho fa, precisament, a través del relat explícit d'actes sexuals entre homes i del desig entre homes en general. En aquest sentit, Margalida Pons recalca la concepció de Mesquida “del plaer com a revulsiu” (Pons 2008: 136) i afegeix que “‘desig’ és el terme clau del títol, un desig que, d'altra banda, es troba íntimament lligat a l'anatomia” (Pons 2008: 136). Són, el desig i els actes sexuals narrats o –també en alguna ocasió– suggerits a *El bell país...*, una contradicció directa al codi social de l'heterosexualitat obligatòria i arrelen, més concretament, en l'anatomia, en el cos dels que els senten i duen a terme.

En relació també a les anatomies del desig, i a la tendència a la feminització dels homes homosexuals durant el franquisme, es pot considerar que *El bell país...* fa efectiva la idea de Butler que “sexual practice has the power to destabilize gender” (Butler 1999: xi). L'operació que ho vehicula és la següent: en un mateix text, Mesquida presenta cossos d'homes que es desitgen i que mantenen relacions sexuals entre ells, i no efectua, a grans trets, una identificació d'aquests amb l'univers femení. D'aquesta manera, el text aconsegueix eixamplar, en certa manera, l'horitzó o l'abast de la noció de “masculinitat” que es podia tenir en el període i hi fa encabir la identitat dels homes que desitgen altres homes, que no per això deixen enrere la seva identitat de gènere.

Cal destacar, en aquest sentit, l'assiduitat amb què el text fa referència a individus masculins, tot sovint identificant-los amb l'ideal de *mascle*, amb el del *noi* o *efebus*, o bé amb el més neutre, però no poc significatiu, per la qüestió que ens ocupa, *home*. Són diverses, doncs, les ocasions en què el text invoca un “nom de mascle” (28), un “mascle bru” (32), “mascles enlluernats” (42) o “dos mascles” (46). També les vegades que hi apareixen “dos homes” (64), “tres homes” (45), el “desig entre homes” (30), “una crua extensió d'ulls d'home” (36) o bé les afirmacions “Tenia un home entre les cuixes” (29) i “Tenia un home entre les anques” (29). El mateix ocorre amb el terme *al·lot* –“lletra d'un al·lot a un altre al·lot” (32), “aquests dos al·lots” (38), “al·lot despentinat” (47) o bé “un esvelt

al·lot" (54)– i amb altres fórmules, com "violet" (40), "minyó" (40), "noi dels encàrrecs" (48), "dos vailets" (57), "nois" (59), "dos nois" (62) o "minyons" (63).

També són diversos els passatges en què el text celebra, en certa manera, la presència i l'ús de la forma fàl·lica, sovint combinada: "Trec de l'estoig, amb fogor, la meva espasa" (33), "ungla contra unglà, bes contra bes, verga contra verga" (36) o bé "doble erecció d'ombra gegantina" (36). Una referència que pot ser associada, certament, a l'arrelament del desig en l'anatomia que assenyala Pons.

Val a dir que sí que hi ha una possible identificació d'un subjecte masculí amb l'imaginari femení, força explícita: és el cas del poema "Nit a la plaça de Catalunya", que esmenta l'"esplendor de *rouge* damunt els llavis de l'home" (40). L'associació d'un element tradicionalment considerat femení, com és el maquillatge, a l'anatomia masculina, "els llavis de l'home", podria suggerir aquesta identificació, que en tot cas no arriba a convertir el subjecte perquè és, al cap i a la fi, un "home".

En definitiva, i tenint en compte la convivència dels valors de la masculinitat amb els de l'homosexualitat a *El bell país...*, amb l'excepció esmentada, podem afirmar que el text viola el codi social de feminització dels homes homosexuals. És més: fa cohabitar, en un mateix text, la pràctica i el desig homosexuals amb una masculinitat "mascle". Seria, en certa manera, l'"ànsia de subvertir les categoritzacions essencialistes i les representacions tradicionals vigents" a què Sebastià Perelló (2012) es refereix en una ressenya apareguda al digital de cultura *Núvol*.

Pel que fa a la visió teleològica de la sexualitat, també és cert que *El bell país...* defuig del codi social vigent segons el qual la sexualitat havia d'estar orientada a la procreació. El sexe narrat als poemes de Mesquida és un fenomen que té sentit en ell mateix, i les referències a la procreació, a la generació de nova vida, senzillament, no hi són.

En canvi, sí que és molt interessant la subversió del lloc tradicionalment destinat a l'activitat sexual que hi podem trobar. Si tant Foucault com diversos estudiosos de la història de l'homosexualitat a l'Estat espanyol del segle XX remarcaven el paper del llit matrimonial com a espai per al sexe, les escenes sexuals d'*El bell país...* transcorren, precisament, en espais públics, relativament impersonals, associats a l'anonimat.

Així doncs, els actes sexuals d'*El bell país...* tenen com a escenari els "jardins públics" (56), l'"urinari" (45) o l'"urinari públic" (64), una "platja a les fosques" (31), "la llargària de la Rambla" (39), "la plaça de Catalunya" (40) o "la plaça pública a entrada de fosca" (55).

Només hi ha un poema en què l'acte sexual és fàcilment identificable amb el redós de la llar, i aquest és "Lluita de classes", que precisament es caracteritza per la subversió dels valors familiars i de la institució de la parella heterosexual en favor del desig furtiu entre homes, una relació sexual fruit d'un encontre esporàdic i fortuït: "Estàvem enmig de la casa, a l'enfront de la porta i els pares

que arribarien potser ara mateix" (49). És, doncs, en contraposició a l'imaginari matrimonial que s'hi fa referència, i no pas a la inversa.

En aquest sentit, cal tenir en compte les reflexions que Marta Segarra proposa entorn de la idea de ciutat:

La ciutat, en definitiva, és molt més que habitacions, cases i carrers, i hem de reconèixer que mai no ha estat compacta ni tancada, encara que a alguns els agradi imaginar-ho així; els seus forats o ferides estan poblats per éssers que resulten invisibles per als ciutadans "normals" o adaptats a la norma. (Segarra 2014a: 32)

Aquests forats o ferides que acullen els ciutadans que fugen de la norma són, precisament, bona part dels espais que poblen els personatges del text de Mesquida, que en termes de Segarra, s'acullen a aquest "embolcall d'anonimat" (Segarra 2014a: 5) que la ciutat els proporciona. L'espai apte per a l'activitat sexual, a *El bell país...*, supera el reducte del llit de matrimoni i de la llar, amb els valors que això implica, i es dissemina arreu de l'espai urbà.

Una altra de les normes socials imperants en l'època –o, si més no, en el discurs institucional i oficial del franquisme– és la de la impenetrabilitat dels cossos masculins, que *El bell país...* combat decididament. El text, que pot ésser llegit com "l'apoteosi absoluta del cos" (Pons 2008: 138) o "l'assumpció d'una carnalitat de la llengua que fa de la paraula el cos absolut de la passió" (Rafart 2004: 24), proposa sobretot escenes en què els cossos masculins són penetrats per altres cossos masculins a través de la pràctica del sexe anal i oral.

Així, si el primer poema del recull, ja d'entrada, fan referència a la penetració anal –"¿Com clavar dins el marbre l'impuls que enfonsa un home dins un altre home?" (27)– *El bell país...* esdevé un mostrari de pràctiques sexuals que impliquen l'anus o la boca, així com altres zones de l'anatomia, com pòmuls, dits, la cara o el tors, i proposen una resignificació de la sexualitat a través de la diversitat corporal. La disseminació que trobàvem en el pla espacial, el pas del llit a l'espai urbà, es tradueix en aquest sentit en una diversificació de les zones erògenes més enllà del decòrum establert en el període.

No és estrany, partint d'aquest punt, trobar versos i expressions tan explícits com "Mentre m'enculava aquell mascler bru" (32), "Electroencefalograma d'un amor anal" (36), "La sabonera de la teva saliva esbuca l'esfínter que es nega sense un crit" (49), "El tall rosa de la teva boca engolia els testicles..." (48) o una "cavalcada ferotge" (39) com a metàfora d'aquestes penetracions.

Per altra banda, també resulta interessant remarcar que el discurs de contraposició entre el desig entre homes i l'estructura familiar es manté no només en relació als espais en què té lloc l'acció, sinó també en els mateixos cossos, marcats de manera literal per aquesta. N'és un exemple el següent poema, de la pàgina 69, que vincula aquest contrast amb l'acte de la penetració de manera similar al poema "Lluita de classes":

FRUÏCIÓ

Men tre t'en cul
 men tre prens pel cul
 men tre te don pel cul
 no m'atur de llegir:
 (al bell mig de l'esquena
 teva
 el tatuatge)
 A MUMARE

En darrer lloc, quant a la pràctica sexual o a l'escriptura d'aquesta, val a dir que la dicotomia que recull Marta Segarra a la seva *Teoría de los cuerpos agujereados*, que discerneix entre homosexuals actius i passius, és també combatuda al text de Mesquida. La veu poètica en primera persona, que el lector pot assumir com a única ja que manté un mateix estil al llarg de tots els poemes, es posiciona als dos extrems del paradigma, relata com el propi cos és penetrat mentre que en d'altres ocasions és el que efectua la penetració sense que sembli haver-hi una preferència per un rol o un altre.

Així mateix, i com també assenyala Josep-Anton Fernández (2008), aquesta dicotomia és qüestionada a *El bell país...* a través de l'ús de la barra diagonal, que pot expressar contraposició, però també ambivalència, un caràcter intercanviable, variabilitat o, senzillament, la possibilitat de moviment i evolució en la pràctica sexual. En són exemples el poema "Res més que un horabaixa", amb "dos nois que donen / prenen pel cul" (56), o bé "Esquema de figures de caça", en què la barra serveix tant per a diferenciar i relativitzar pronoms –"m' / ens"– com verbs –"encularen / encularem" (65).

Així doncs, podem afirmar també que la dicotomia entre homosexuals actius i passius és qüestionada a *El bell país on els homes desitgen els homes* mitjançant la proposta d'un relat ambivalent, en què un mateix individu pot representar diversos rols i no manifestar una preferència per un o per l'altre, i també a través de la marca tipogràfica, que contribueix, a través de l'esquematzació i el suggeriment d'ambivalència, a posar en dubte la conveniència d'aquest codi binari i restrictiu.

Altrament, i seguint el fil encetat per la resignificació de la sexualitat o l'eixamplament del ventall de possibilitats en aquest àmbit, cal parar esment també a la manera amb què *El bell país...* proposa una relectura o una nova visió de l'anatomia, i més concretament de l'orifici anal.

El següent fragment de Segarra és útil a l'hora de comprendre les connotacions pejoratives que encara avui acompanyen aquesta zona del cos:

Si la vagina constituye uno de los agujeros más relevantes del cuerpo humano y se asocia al cuerpo femenino, otro de los orificios que más carga erótica conlleva –pero también uno de los más despreciados y vilipendiados por sus connotaciones escatológicas– es el ano. (Segarra 2014b: 87)

Els poemes d'*El bell país...*, en canvi, proposen una nova visió de l'anús a través de l'expressió i l'exaltació explícites de la seva bellesa, una de les principals constants del volum pel que fa a l'escriptura del cos. És en aquest marc conceptual que tenen lloc expressions com "el bell forat del meu anus" (49), "el triomf del cul i les seves ignorades i prohibides felicitats" (36) o "al bell centre dels culs bastits amb exquisida ràbia" (60), en què la vinculació entre l'anús i la bellesa és directa.

No cal dir, per descomptat, que aquest recurs és present també al mateix títol del volum, en relació al país en què els homes desitgen els homes com a metàfora de l'espai no material per al desig homosexual. Així, el títol que relliga tots els poemes, a banda d'aclarir d'entrada el contingut i els subjectes que desenvolupen l'acció del text, suposa tota una declaració d'intencions sobre la visió que en dóna: una visió de bellesa, positiva –o positivada–, resignificada des de l'arrel.

Una passa més enllà suposen alguns passatges, com aquest, de "Manifestació subversiva", que treu profit d'aquesta bellesa adquirida a través del relat per a combatre alguns elements i entitats de la societat en què s'inscriu el desig entre homes:

I d'aquesta manera, amb el pantaló lila cenyit fins a l'elasticitat dels músculs de les cuixes, el lila que dibuixa el volum de verga i genitals amb crua bellesa, capola, fins a esmicolar-les, les pors dels plaers interdits per les famílies, els murs de cartó-pedra, que amaguen a la multitud platges i mars innumbrables. (39)

Es tracta, en definitiva, d'una operació de resignificació similar a la que proposa aquest passatge del *Manifest* (1977) del Front d'Alliberament Gai de Catalunya, que podria ser considerada, per altra banda, com una mena de gest o d'actitud *queer avant la lettre*:

L'insult només és insult si el subjecte a qui va dirigit el pren com a tal. Ens diuen "maricons", bé, doncs, som maricons! Ens envien a "prendre pel cul", bé, doncs, amb molt de gust! Alliberar el cul és un dels nostres actes d'alliberament; alliberar el lloc més vergonyant del masclisme fal·locràtic. El nostre cul és revolucionari." (FAGC 1977: 28)

Aquesta darrera afirmació, confrontada al títol del darrer poema citat, "Manifestació subversiva", pot ser llegida un signe més de fins a quin punt els textos d'*El bell país...* són projectats des d'una consciència política fonda, fins i tot –o sobretot– en l'àmbit de la pràctica sexual aparentment més directa. No debades, Margalida Pons situa el text de Mesquida entre d'altres en què "fluids, secrecions, humors, pròtesis i excrecions conformen [...] un contrallenguatge que posa de manifest la vulnerabilitat de les idees de bellesa i d'artisticitat" (Pons 2008: 112).

Però la resignificació de la sexualitat a *El bell país...* no es limita, tot i ser-ne aquesta una de les principals operacions, a la resignificació de l'anatomia. Són diversos els treballs, com els ja esmentats de Pons i Fernández, que destaquen el

recurs a l'imaginari clàssic per tal de legitimar la pràctica sexual. En paraules de Pons, doncs, “sembla com si el discurs del cos no pogués desprendre's del discurs de la cultura, com si el necessitàs per legitimar-se” (Pons 2008: 138). Al seu torn, Fernández considera que en el text

[les] associacions estètiques (tant amb la música com amb l'escultura) suggereixen noves maneres de ser i d'estar, de relacionar-se amb els altres, i de transformar radicalment les relacions socials malgrat el caràcter antisocial del desig homosexual. (Fernández 2008: 291)

Entre aquestes associacions estètiques hi podem trobar esments directes a figures mitològiques com “Nathanael, Ganímedes, Telèmac, Hèctor, Lafcadi, Hipòlit, Orestes...” (33) projectades damunt l'esquena de l'amant, “estàtues blanques i lluent” (46), “efeb amb garlandes” (52) o bé la imatge d'un “atleta grec que s'unta la força amb un oli preciós i aromàtic abans de la competició” (43).

També resulten força interessants altres passatges, com aquest, de “Lluita de classes”, en què l'associació estètica amb la bellesa clàssica serveix altra vegada per a efectuar una confrontació envers els valors tradicionals de la societat:

M'aferrares –posant-te el puny entre els llavis talment un inèdit Hermes de Praxíteles esbucant de certes flamarades vells mobles, vells quadres, vells costums, vella moral, vella família– una grapada de saliva enmig del cul. (49)

O bé el poema “Baixos relleus amb alimares”, que esdevé un “(Homenatge a un anònim escultor grec de l'any 525 aC, que investigava el ritme de l'acció i la profunditat de l'erotisme en un fris que mai, es creu, no fou acabat)” (51), tot fent efectiva la legitimació de la sexualitat a través de l'imaginari hel·lènic i del discurs de la historiografia de l'art.

En definitiva, després de contraposar alguns dels codis socials imperants en el context en què va ser escrit i publicat *El bell país on els homes desitgen els homes*, de Biel Mesquida, podem arribar a la conclusió que el text és també transgressor en el pla de la sexualitat. I ho és en tant que viola o supera els codis de l'heterosexualitat obligatòria, la visió finalista o teleològica de la sexualitat, la delimitació espacial vigent dels actes sexuals, la no-penetrabilitat dels cossos masculins, la dicotomia que divideix els homes homosexuals en actius i passius i les connotacions més negatives vinculades al desig entre homes o bé a zones erògenes com l'anús.

En una ressenya apareguda al diari *Ara* amb motiu de la publicació del text en format de butxaca, Simona Škrabec afirma que el “nervi més ferm de tota la poesia és la necessitat de pensar un món en el qual seria possible viure” (Škrabec 2013: 46). I, si tenim amb compte les operacions de resignificació de la sexualitat que Mesquida desenvolupa a *El bell país...*, podem constatar que el text no només reposa sobre la tensió d'aquest nervi sinó que la generació d'un altre context sexual que habitar és un dels seus eixos vertebradors.

CONCLUSIONS

L'objectiu principal d'aquesta investigació és la confrontació de la noció de transgressió que, segons el nostre parer, travessa *El bell país on els homes desitgen els homes* de Biel Mesquida en diversos plans, i que no havia estat explicada o analitzada encara per la crítica en la seva totalitat i amb tota la seva complexitat històrica, política i sexual.

Així doncs, un cop dut a terme el recorregut de revisió crítica d'algunes de les lectures aparegudes fins avui entorn de *El bell país...* des de la intersecció de la crítica literària i, més concretament, els estudis de gènere, podem apuntar diverses conclusions.

La primera conclusió que cal remarcar és la impossibilitat bàsica de discernir sobre la capacitat transgressora d'un text en termes absoluts. A partir de la consulta de les fonts més bàsiques i universals del llenguatge, que són els diccionaris, s'ha arribat a la conclusió que tota transgressió és, en efecte, transitiva. Això és: necessita d'un codi o d'una llei establerts que violar, traspasar, superar o contradir.

Cal fer referència també a les conclusions relacionades amb la transgressió en el pla de la sexualitat. En aquest sentit, *El bell país on els homes desitgen els homes* viola diverses lleis socials: d'entrada, l'heterosexualitat obligatòria a què fa referència Judith Butler és combatuda a través de l'escriptura explícita del desig homosexual. Així mateix, la interpretació teleològica de la sexualitat desapareix en els poemes del recull, que passen a mostrar la sexualitat com una font de plaer i com un acte subversiu.

El text també proposa canvis en l'espai considerat apte per a les relacions sexuals, que en els poemes es dissemina i passa del reducte del llit matrimonial al ventall de possibilitats que ofereix l'anonimat i el caràcter furtiu de l'espai urbà.

En aquest mateix àmbit, cal fer especial esment al tractament del cos masculí i de la figura dels homes homosexuals en particular. Es pot dir, per exemple, que l'obra en qüestió transgredeix la tendència imperant en el període, a l'Estat espanyol, de feminitzar els homes homosexuals i de descriure'ls o presentar-los a través dels codis de l'heterosexualitat i el binarisme. Així mateix, enfront de la llei de no-penetrabilitat de què es fa ressò Marta Segarra, els cossos masculins són mostrats a *El bell país...* com cossos també penetrables, a través, sobretot, del sexe anal i de l'oral, però també mitjançant altres elements com dits o fluids. Val a dir, a més, que la dicotomia d'homes homosexuals actius i passius és també violada al text de Mesquida, en què un mateix individu pot assumir diversos rols sense que això impliqui necessàriament un conflicte, i també a través de l'ús d'elements tipogràfics, com la barra diagonal, que manifesta oposició però també un caràcter de variable o d'intercanviable.

Finalment, i com a darrera conclusió d'aquesta investigació en el pla de la transgressió en la sexualitat, cal remarcar l'operació de resignificació, a través de

l'associació de valors estètics relatius a la bellesa i a l'arrelament en l'antiguitat clàssica, del desig entre homes i d'algunes zones erògenes que han anat tradicionalment a connotacions força negatives, com és l'anús.

En definitiva, i tenint en compte totes aquestes conclusions, *El bell país on els homes desitgen els homes*, de Biel Mesquida, és un text transgressor atès que efectua una operació de resignificació de la sexualitat, i més concretament del desig entre homes, a través d'una escriptura allunyada, gairebé sempre enfrontada, als codis socials del moment. Així doncs, si bé l'obra, com cap altre text, no pot ser considerat un text transgressor per si mateix amb independència del context d'escriptura, publicació o recepció, podem afirmar que des dels paràmetres analitzats es tracta no només d'un text altament transgressor en el pla sexual i de gènere, sinó que aquestes transgressions confegeixen el bessó de la seva essència. La principal transgressió a *El bell país on els homes desitgen els homes* és que parla d'un país fet bell.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALTAIÓ, V. i SALA-VALLDAURA, J.M. (1980), *Les darreres tendències de la poesia catalana (1968-1979)*, Barcelona, Laia.
- BERLANT, L. i WARNER, M. (1998), "Sex in Public", *Critical Inquiry*, 24(2), 547-566.
- BROCH, À. (1980), *Literatura catalana dels anys setanta*, Barcelona, Edicions 62.
- BUTLER, J. (1999), *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, Nova York i Londres, Routledge.
- CASTILLO, D. (2014), "101 llibres de BCN", *Time Out Barcelona*, 341, 21-27 de nov.: 53.
- FERNÀNDEZ, J.-A. (2008), "L'anús de la revolució: *El bell país on els homes desitgen els homes*, de Biel Mesquida", en *Poètiques de ruptura*, Muntaner, M., Picornell, M., Pons, M. i Reynés, J.A. (eds.), Palma, Lleonard Muntaner Editor, 289-317.
- FERRARONS, A. (2008), *Rosa sobre negre. Breu història de l'homosexualitat a l'Espanya del segle XX*, Barcelona, La Busca Edicions.
- FOUCAULT, M. (1976), *Histoire de la sexualité. Vol. I. La volonté de savoir*, París, Gallimard.
- FRONT D'ALLIBERAMENT GAI DE CATALUNYA (1977), *Manifest*, Barcelona, Front d'Alliberament Gai de Catalunya.
- GUASCH ANDREU, Ó. (2013), "La construcció cultural de la homosexualidad masculina en España (1970-1995)", en *Minorías sexuales en España (1970-1995). Textos y representaciones*, Mérida Jiménez, R. M. (ed.), Barcelona, Icaria, 11-25.
- LLOVET, J. (2012), "Epíleg", en *El bell país on els homes desitgen els homes*, Mesquida, B., Col. La butxaca, Barcelona, Edicions 62, 71-80.
- MESQUIDA, B. (2012) [1974], *El bell país on els homes desitgen els homes*, Col. La butxaca, Barcelona, Edicions 62.
- MESQUIDA, B. i TERRADES, S. (1977), "Matèria de cos", *Els Marges*, 10, 65-70.
- MIRA, A. (2004), *De Sodoma a Chueca. Una historia cultural de la homosexualidad en España en el siglo XX*, Barcelona i Madrid, Egales.
- PERELLÓ, S. (2012), "El bell país on els homes desitgen els homes", *Núvol* [Consulta: 15 de juny 2017]. Disponible a <<http://www.nuvol.com/noticies/el-bell-pais-on-els-homes-desitgen-els-homes/>>.

- PONS, M. (2008), "Del plaer a l'abjecció. Retòrica i política del cos en el discurs experimental", en *Poètiques de ruptura*, Muntaner, M., Picornell, M., Pons, M. i Reynés, J. A. (eds.), Palma, Lleonard Muntaner Editor, 111-148.
- RAFART, S. (2004), "I corre, corre la font. Una aproximació a la narrativa de Biel Mesquida", *Caràcters*, València, 28, juny, 24.
- RAMOS ARTEAGA, J. A. (2016), "De niño a hombre: el eros pedagógico a escena", *Masculinidades disidentes*, Mérida Jiménez, R.M. (ed.), Barcelona, Icaria, 163-184.
- SEGARRA, M. (2014a), *L'habitació, la casa, el carrer*, Barcelona, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.
- SEGARRA, M. (2014b), *Teoría de los cuerpos agujereados*, Santa Cruz de Tenerife, Melusina.
- ŠKRABEC, S. (2013), "Amor, anirem a les fronteres", *AraLlegim* [suplement de literatura del *Diari Ara*], 13 de gen., 46.



Llevat que s'hi indiqui el contrari, els continguts d'aquesta revista estan subjectes a la llicència de Creative Commons: Reconeixement 3.0 Espanya.